

csata idején megfigyelhető diplomáciai eseményekre. Ezt követi a Calais-ban zajlott egyeztetések és tárgyalások bemutatása, majd az 1354–55 táján ismét Avignonba, majd Poitiers-be áthelyezett diplomáciai csúcstalálkozókat elemzi. A sorban Brétigny, illetve az 1360. év eseményeinek krónikája következik, majd a pápai békéltetések sorát Brügge/Bruges zárja (1375–1377). A szerző nem pusztán az események elmondására törekedett, hanem a könyv általános módszertani elveinek megfelelően dolgozta fel az egyes helyszíneken történt eseményeket.

Még érdekfeszítőbbek a könyv utolsó nagyobb részében feldolgozott kérdések. A C) jelzésű nagyobb könyvrészletben szerzőnk a pápai diplomácia működését szedte ízekre. Külön osztályozza az egyes tárgyalási helyszíneket, részletesen bemutatja a tárgyalásokon résztvevő pápai nunciust, s kitér a diplomáciában alkalmazott kommunikációs elvekre, illetve a közvetítők által bevett tárgyalási stratégiákra is.

A kötetet részletes összefoglaló és terebélyes irodalomjegyzék zárja, mely a szerző széleskörű és nem csak a német, hanem az olasz, francia és angol szakirodalomra kiterjedő alapos ismereteiről tanúskodik.

Az Andreas Willershausen doktori értekezéséből készült monográfia értékeléseként általában elmondható, hogy egy klasszikusnak tekinthető témát dolgozott fel teljesen új módszerekkel, ezenkívül nem adta fel a német medievisztikai kutatás egyik legnagyobb erényét, az alapos és mélyreható analízisre való törekvést. A fent már ismertetett metodikai eljárások eredményeképpen a pápai diplomácia működésének új vetületeit ismerhetjük meg. A kommunikációs hálózat feltérképezésével nemcsak az egyeztetésekben aktívan résztvevők személye tárul fel előttünk, hanem látványos képet nyerünk a pápai diplomácia földrajzi hatóköréről is, nem is beszélve a pápák mint a *Viae pacis*, a béke(szerzés) útjai-módjai működtetőinek tárgyalási stratégiáiról. A könyv a német medievisztikai kutatásokban is újnak számít, a százéves háborúról – legalább is német nyelvterületen – a recensens tudomása szerint ilyen részletes és modern szemléletű monográfia még nem született. Csak remélni lehet, hogy a monográfia számos adalékot szolgáltat a XIV. század e fontos történelmi problémájának jobb megismeréséhez és további kutatásokat inspirál majd.

Bagi Dániel

PHILIPPE ROY – FERENC TÓTH

LA DÉFAITE OTTOMANE

Le début de la reconquête hongroise (1683)

(*Ottomán vereség. A magyar visszafoglaló háború kezdete [1683]. Economica, Paris, 2014. 125 o. ISBN 978-2-7178-6683-4*)

Philippe Roy fő érdeklődési területe Közép-Európa hadtörténete, doktori értekezését XIV. Lajos Bécs 1683. évi török ostromához kapcsolódó külpolitikai törekvéseinek vizsgálatából írta. Tóth Ferenc fő kutatási területe a XVIII. századi diplomáciatörténet (francia–magyar diplomáciai kapcsolatok) és a kora újkori hadtörténet. Az újabb, francia nyelvű monográfiában vizsgált témával kapcsolatban Roynak 1999-ben Párizsban már jelent meg munkája *Louis XIV et le second siège de Vienne (1683)* címmel, Jean Berenger előszavával. Philippe Roy és Tóth Ferenc munkája a párizsi Economica kiadó *Les Grandes Batailles* című könyvsorozatának újabb kiadványa. Ugyanebben a könyvsorozatban Tóth Ferencnek B. Szabó Jánossal *Mohacs (1526) – Soliman le magnifique prend pied en Europe centrale* címmel került kiadásra könyve 2009-ben.

Philippe Roy és Tóth Ferenc monográfiája öt számozott fejezetre tagolódik, a munkát a három-három oldalas fogalomtár és a felhasznált források, könyvek jegyzéke zárja. A kartonált könyv borítóján egy magángyűjteményből származó, Bécs 1683. évi ostromát megjelenítő vázlatrajz látható a város erődítéseivel. A szerzők következetes, áttekinthető hivatkozási rendszert használnak

munkájukban (a felhasznált képi anyag hivatkozásánál nem került azonban megadásra pontos forráshely). A kötetet hat, egy kivételével mind Philippe Roy által készített térkép, illetve térképvázlat illusztrálja a korabeli történelmi személyek portréi mellett.

Az első fejezet (*L'Europe au milieu du XVIIe siècle*) Európa XVI–XVII. századi diplomáciai konstrukcióinak és hadtörténetének áttekintését adja. A XVII. századot a „háború évszázadának” (siècle de la guerre) is nevezik, mivel csak az 1669–1670-es esztendő zajlott le háború nélkül a században. A korszak háborúit a szerzők két csoportra bontották: a katolikus–protestáns szembenállásra visszavezethető háborúk, illetve az európai francia hegemoniáért, vagy éppen a francia nagyhatalmi törekvések megátóllása érdekében vívott háborúk csoportjára. A szerzők külön alfejezetben ismertetik Az ún. hadügyi forradalom fogalmát, a korabeli hadviselés átalakulásának főbb jellegzetességeit, illetve az erődépítészetben és az ostromtechnikában beköszönő markáns változásokat. Az első fejezet további részeiben átfogó kitekintést kapunk az 1654 és 1667 között vívott orosz– lengyel háborúról és az „északi háborúban” való erdélyi részvétellel szorosan összefüggő 1663–1664. évi magyarországi háborúról, az 1664. évi vasvári béke utáni francia háborús politikáról és Franciaországnak a Thököly-féle felkeléssel való kapcsolatáról. (Roy és Tóth az újabb politikátörténeti kutatásoknak megfelelően II. Rákóczi György lengyelországi hadjáratát, még ha a terjedelmi keretek miatt röviden is, de kényszerű külpolitikai lépésként jellemzik.)

A második rész (*Les campagnes de 1681–1682*) XIV. Lajos „egyesítési politikájának” (politique des réunions) bemutatásával indul: a francia állam a nijmegeni béke (1678–1679) pontatlanságait kihasználva jelentős területszerzési politikába kezdett. A Versailles és Bécs közti külpolitikai feszültség súlyosbodását Strasbourg 1681. évi francia megszállása, illetve a konstantinápolyi és magyarországi francia törekvések jelentették. A szerzők ezen a ponton elsősorban a korabeli francia diplomáciai iratokra (Guilleragues és Sébeville márkái levelei), illetve a francia történész, Jean Berenger kutatási eredményeire hivatkoznak. Bécs 1683. évi ostromához a Thököly-mozgalom 1682. évi eseményeinek és a magyarországi harcok alapos hadtörténeti ismertetésén, illetve a magyarországi harcokkal párhuzamosan zajló diplomáciai tárgyalások bemutatásán keresztül jut el az olvasó. A könyv külön kihangsúlyozza, hogy az 1683-as esztendő történései szempontjából kulcsfontosságú esemény volt a franciellenes Luxemburgi Szövetség megalakulása 1682 nyarán, illetve a német császár és Lengyelország között 1683-as esztendő elején kötött szövetség. (Lengyelország a francia, illetve a Thököly-féle diplomáciai törekvései ellenére Bécs felé orientálódott a fokozódó török fenyegetettség miatt. A lengyel állam Thököly török segélyhaddal együtt elért sikereiben komoly török katonai fenyegetést látott.) A fejezet végét a német császár katonai erejének Sébeville jelentésén alapuló bemutatása, a gyalogsági és lovassági ezredek összeírása adja.

A harmadik fejezetet (*Les Turcs devant Vienne!*) a Bécs török ostromát megelőző hadműveletek bemutatása alkotja: a török sereg március 30-án elhagyta Konstantinápolyt és május 4-én érkezett Belgrádra. A felvonuló török erők elérték a 140 ezer főt. A császári hadvezetés eredménytelenül Érsekújvár ostromával akarta eltéríteni a Bécs ellen vonuló török főerőket. A szerzők részletesen ismertetik az Ernst Rüdiger Starhemberg vezette Bécszet védelmező erőket: Roy és Tóth Bécs városának védőinek számát 16 000 és 19 600 fő közé tette, illetve bemutatják a város több periódusú erődítéseit is.

A negyedik rész (*La victoire de Kahlenberg*) fő témája a Kahlenbergnél vívott csata és Bécs városának a török ostrom alóli felmentése. A szerzők Bécs ostromának leírása mellett Apafi és Thököly katonai tevékenységére is kitérnek. A tárgyalat kronológiái rendben az ostrom szeptember 3-ára vett válságos fordulatot: az ellenség rést ütött a város védművein, illetve a védők száma 5 ezer főre csökkent. (A harcokban, illetve a járványokban 22 ezer ember halt meg.) A már szorongatott helyzetben levő Bécs felmentésére készülő keresztény erők Tulln városánál állomásoztak szeptember 8-án. A megérkező 40 ezer főt számláló lengyel segélyhaddal a szövetséges keresztény sereg 75 ezer főt számlált a megközelítőleg 140 ezer fős török haddal szemben. Az ostrom 59. napján lezajló kahlenbergi csata eseményeit, a Lotaringiai Károly, Georg Friedrich von Waldeck, Mikolaj Sieniawski hetman, Sobieski János lengyel király és Stanisław Jabłonowski hetman vezette segrészek küzdelmét, illetve a csata 6 és 14–16 órai állását Roy külön térképvázlaton szemlélteti. A szerzők a csata döntő mozzanataként a keresztény hadrend jobb oldalán elhelyezkedő lengyel lovasságnak a bécsi erdőn keresztül történő rohamát láttatják. Az összecsapás keresztény diadallal

ért véget: a teljes török tábor és hadianyag a győztesek kezére került. A fejezet a keresztény sereg ellentámadásával, a Párkánynál kivívott lengyel győzelemmel ér véget.

Az ötödik fejezet (*Les conséquences du second siège de Vienne et la reconquête de la Hongrie*) középpontjában a Bécs sikertelen török ostroma utáni események, a magyarországi visszafoglaló háború főbb állomásai állnak. Esztergom visszavételére már 1683-ban sor került, a szövetséges keresztény sereg Budát azonban 1684-ben sikertelenül ostromolta meg. A visszafoglaló háború kulcsfontosságú állomása volt Buda 1686-as bevétele, a török uralom alapjaiban ingott meg Magyarországon. A szerzők megemlékeznek az 1687. évi Harsány-hegyi csatáról is, az ősszeccsapás eseményeit főleg Claude-Louis-Hector de Villars márki (XIV. Lajos korának neves francia marsalljának) egy, a magyarországi hadszíntéren kelt levele alapján mutatták be. A visszafoglaló háború következő állomásaként Belgrád 1688. évi ostroma került leírásra. Az 1688. esztendő azonban jelentős katonai fordulatot hozott Bécs számára: francia csapatok nyomultak be a Pfalzi Választófejedelemség területére, kirobbant a pfalzi örökösödési háború, így a Habsburg Birodalom kétfrontos háború vívására kényszerült. Ezzel egy időben a Fényes Porta jelentős katonai válasz lépéseket tett, 1690-ben Köprülü Musztafa sikeresen visszavette a két éve keresztény kézre került Belgrádot. A visszafoglaló háború újabb jelentős fordulópontját I. Frigyes Ágost szász választó (az 1697-ben Zentánál fényes diadalt arató) Savoyai Jenővel való felváltása hozta meg a törökellenes fronton. A szerzők a visszafoglaló háború eseményeinek összefoglalását az 1699. évi karlócai békével rekesztik be.

Összegzésül kijelenthetjük, hogy a munka struktúrájával, terjedelmével jól illeszkedik az *Economica* kiadó *Les Grandes Batailles* című könyvsorozatába. Philippe Roy és Tóth Ferenc monográfiája olvasmányos, szintetizáló munka Bécs 1683. évi török ostromához, illetve a korabeli magyarországi mellékhadszíntér diplomáciai és katonai eseményeihez.

Polgár Balázs

IRINA MARIN

CONTESTED FRONTIERS IN THE BALKANS – OTTOMAN AND HABSBURGS RIVALRIES IN EASTERN EUROPE

(*Vitatott határok a Balkánon – Oszmán és Habsburg rivalizálás Kelet-Európában.*
I. B. Tauris, 2013. 256 o. ISBN 978-1-7807-6105-3)

A recenziók, ismertetések bevett szokása, hogy a „fejsimogatás” után következik a „dorgálás”, vagyis egy könyv erényeinek ismertetése után szokták a recenzensek felsorolni a feltalált kisebb-nagyobb hibákat. Jelen könyv ismertetésénél azonban kénytelen vagyok ettől a sorrendtől eltérni, ugyanis a kötet legnagyobb (vagy talán egyetlen) igazi hibája a címe, az alcíme és a borítója, melyről Savoyai Jenő herceg mellvértés alakja nézz ránk a háttérben egy csatajelenettel. A könyv maga azonban nagyon távol áll a hadtörténettől és témája is jóval szűkebb (az időhatárok szempontjából viszont tágabb...) mint azt a borító adatai sugallják. Irina Marin a Habsburg Monarchia és Románia, illetve a románok történetének kutatója, az oxfordi Pembroke College és a Leicester-i Egyetem oktatója nagy vállalkozásba vágta fejszéjét. A szerző egy történelmi régió, a Bánság viharos múltját tekintette át a középkortól Románia EU-csatlakozásáig. Irina Marin bevezetője szerint ez a régió, melyen jelenleg három ország, Szerbia, Románia és Magyarország osztozik, legalább ugyanakkora figyelmet érdemel, mint a hírhedt balkáni háborús tűzfészkek, Koszovó és Bosznia. A Bánság bizonyos mértékig az ellenpéldája lehet a fent említett válsággócoknak, viszont ez a szintén soknemzetiségű és sokvallású régió szinte ismeretlen a világ előtt. A szerzőnek azonban nem állt szándékában megírni a Bánság részletekbe menő történelmét. Marin célja a saját bevallása szerint egy „történelmi meditáció” volt a mindenkori nagyhatalmak által önkényesen meghúzott, majd újra és újra módosított határokról, „melyek dönthetnek élet és halál, béke vagy háború, prosperitás vagy nyomorúság között”. A Bánság történelme csak mintegy illusztráció ehhez a nagyhatalmi